

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСПЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»
Кафедра педагогіки та суспільних наук

ЕТИКА ТА ЕСТЕТИКА

ПРОГРАМА

навчальної дисципліни
підготовки бакалавра
напряму підготовки 6.140103 – «Туризм»

Полтава – 2015

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і
торгівлі»

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

Сарапин В. В. – к. філол.н., доцент
кафедри педагогіки та суспільних наук
Вищого навчального закладу
Укоопспілки «Полтавський університет
економіки і торгівлі»

Шара С.О. – к. пед. н., доцент кафедри
педагогіки та суспільних наук Вищого
навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і
торгівлі»

Рецензенти:

Александрова О. С. – д.ф.н., професор, завідувач кафедри філософії Київського університету імені Бориса Грінченка

Головіна Н. І. – к. ф. н., доцент кафедри філософії Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г.Короленка

Обговорено і схвалено на засіданні кафедри педагогіки та суспільних наук протокол №1 від 3 вересня 2015 р.,
Зав. кафедри _____проф. Стрельніков В. Ю.

УЗГОДЖЕНО

Голова науково-методичної групи
напряму підготовки 6.030401 «Туризм»
протокол № 1 від 10 вересня 2015 р.
_____проф. Скляр Г. П.

СХВАЛЕНО

Голова науково-методичної ради ВНЗ Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
_____проф.М. Є. Рогоза
« 21» жовтня 2015 р

ВСТУП

Під загальною назвою навчальної дисципліни «Етика та естетика» об'єднуються дві гуманітарні науки: етика – наука про мораль та естетика – про естетичне освоєння світу людиною.

У навчальному процесі вона виконує виховні, культуротворчі та просвітницькі функції. Дисципліна інтегрує в собі елементи гуманітарних знань (філософії, лінгвістики, літератури, педагогіки, психології, мистецтвознавства, культурології, історії, правознавства тощо) під кутом зору з'ясування морально-етичних та естетично-художніх закономірностей, морально-естетичної культури людських взаємин, висвітлення морально-екзистенційних передумов та особливостей персональних творчих пошуків у контексті морально-духовного буття і співжиття.

Програма навчальної дисципліни складається з одного змістового модуля, який включає в себе 10 тем, що охоплюють питання історії розвитку етичної й естетичної думки, поняття і категорії етики та естетики, проблеми моральних цінностей сучасного життя та естетичної природи мистецтва, мораль як форму індивідуальної та суспільної свідомості, загальні закономірності їх буття, а також чуттєве пізнання навколишньої дійсності з її різноманітними напрямками – природою, суспільством, людиною та її діяльністю в усіх життєвих сферах.

Міждисциплінарні зв'язки. Курс «Етика та естетика» пов'язаний з навчальними дисциплінами «Історія української культури», «Політологія», «Історія України», «Релігієзнавство», «Філософія», «Логіка», які сприяють глибшому опануванню знань з названої дисципліни, засвоєнню етичних і естетичних норм, правил і цінностей.

У структурно-логічній схемі викладання правових дисциплін навчальна дисципліна «Етика та естетика» має розташовуватися після навчальних дисциплін «Історія української культури» та «Філософія».

Мета і завдання навчальної дисципліни

1.1. **Метою** навчальної дисципліни «Етика та естетика» є формування у студентів загальних уявлень про найважливіші етичні

та естетичні категорії; систематизація знань про основні етапи розвитку теорії моралі; розкриття суті законів краси і гармонії, теорії і практики мистецько-художньої творчості; вироблення правильного розуміння сенсу і ролі моралі у професійній сфері, а також необхідних у фаховій діяльності естетичних критеріїв та художньо-творчих методів; розвиток сучасної етико-естетичної компетентності; сприяння з'ясуванню студентами власної культурної ідентичності; становлення морально-естетичної культури міжособистісних взаємин.

1.2. **Завдання** курсу полягають у тому, щоб навчити студентів розуміти основні етичні та естетичні поняття, практично використовувати набуті знання у подальшій трудовій діяльності, в різних життєвих ситуаціях, виробити правильне розуміння морального аспекту фахової діяльності правознавця, вміння переконливо відстоювати свої моральні принципи, усвідомлювати значення категорії краси, художньо-мистецької творчості у професійній практиці.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-кваліфікаційної програми студенти повинні здобути узагальнені систематизовані **знання** щодо:

змістове наповнення предмету етики та естетики та специфіку функціонування моральних та естетичних чинників у житті сучасного суспільства;

- моральні правила, норми, принципи поведінки, цінності духовного життя;
- основні етапи історичного розвитку моралі й основні етичні вчення; способи оволодіння досвідом, зберігання та передачі естетичного досвіду і базисних цінностей;
- специфіку розвитку естетичних уявлень людства;
- естетичні категорії на підставі знання форм і типів культур, естетичної спадщини мислителів світу та України, сучасних естетичних уявлень;
- основні напрямки, стилі і жанри світового мистецтва;
- проблеми розвитку сучасного світового мистецтва і моралі.

Вивчення етики та естетики передбачає розвиток **вмінь** і **навичок** пояснити зв'язок етики та естетики з іншими дисциплінами;

- оперувати у практичному житті головними етичними та естетичними категоріями і виявляти зміни їх предметного змісту і значення в умовах сучасного світу;

- осмислювати та оцінювати дійсність з точки зору категорій добра і зла, прекрасного та потворного, застосовувати фундаментальні поняття етики та естетики для правильної оцінки і розуміння конкретних соціальних явищ;
- мати уявлення про мету та функції моральних кодексів у різних сферах професійної діяльності;
- орієнтуватися в основоположних засадах різних видів прикладної етики (сімейної, національної, біоетики і ін.);
- усвідомлювати вплив моральних та естетичних факторів на сучасний суспільний поступ, розумітися на основних моральних колізіях сучасного світу, виявляти необхідність для молоді людини належного етико-естетичного виховання та для позитивних зрушень у розвитку українського суспільства;
- на практичному рівні володіти професійним етикетом і вміти будувати поведінку у професійних і міжособистісних стосунках.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 72 години , 2 кредити ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль I

Етика та естетика і цінності сучасного суспільства

Тема 1. Предмет, структура і завдання етики.

Етика як філософська теорія моралі. Генезис етики в системі філософського знання. Мораль і моральне життя суспільства як предмет етики. Поняття *етика, етос, мораль, моральність, етикет*.

Етика як теорія моралі і компонент духовної культури. Етика – Світогляд – Культура. Шляхи впливу етичного знання на суспільну та індивідуальну свідомість. Моральність людини як єдність внутрішнього і зовнішнього, індивідуального і соціального. Основні рівні етичного знання. Основні завдання етики на теоретичному й емпіричному рівнях.

Актуальні проблеми етики і їх значення для розв'язання загальнолюдських проблем.

Тема 2. Основні етичні вчення

Типологізація етичних учень. Етико-філософські системи Стародавнього Китаю та Індії. Антична етика як учення про добродієність. Християнство і його моральне вчення. Етика доби патристики (Оріген, Тертуліан, Августин Блаженний). Схоластика як нова інтерпретація християнської етики (Еріуген, Ансельм Кентерберійський, П'єр Абеляр, Тома Аквінський).

Гуманістичний ідеал Відродження.

Особливості етики Нового часу. Етичний раціоналізм (Декарт, Спіноза, Гоббс). Договірні концепції моралі (Гельвецій, Гольбах, Руссо). Концепція автономної моралі Канта. Історичний підхід до моралі у філософії Гегеля. Антропологічна філософія моралі Фейєрбаха.

Ірраціоналізм і песимізм у європейській етиці XIX ст. Етика «відчаю» С.К'єркегора. Етичний песимізм А.Шопенгауера. Імморалізм Ф.Ніцше. Соціально-класова концепція моралі К.Маркса. Російська моральна філософія другої половини XIX – початку XX ст. (Ф.Достоевський, В.Соловйов, М.Бердяєв, Г.Шпет, М.Федоров, В.Розанов).

Основні напрями сучасної європейської етичної думки. Етика екзистенціалізму. Неопозитивістська етика. Дж.Мур про висхідні

принципи етики. Етика класових цілей (К.Каутський, Л.Троцький). Антропологічна етика Тейяра де Шардена. Фрейдизм і неофрейдизм у поглядах на мораль. Гуманізм «живої етики» Миколи й Олени Реріхів. Етика ненасильства.

Тема 3. Основні етичні категорії

Добро і зло як осі системи координат морального простору. Добро як вихідна моральна цінність. Людина – міра земного добра. Добро і благо. Добро і користь. Добро і чеснота. Основні теорії добра. Моральне зло, його сутність, джерела. Взаємовідношення добра і зла. Поняття адекватності відплати за добро і зло. Мораль «непротивлення злу насильством» і проблема активності добра. Чинники подолання зла. Правда як межа між добром і злом.

Обов'язок як інструмент втілення добра. Види обов'язку. Внутрішня суперечність обов'язку. Добровільний характер морального обов'язку. Обов'язок, відповідальність, справедливість. Взаємозв'язок обов'язку і совісті.

Совість – центральний чинник моральної самосвідомості людини. Сутність совісті. Проблема «чистої» совісті. Совість як психологічний механізм самоконтролю. Внутрішній характер механізму совісті. Совість і сором. Провина, каяття, прощення.

Честь і гідність у системі моральних імперативів, їх конкретно-історичний і загальнолюдський зміст. Гідність як усвідомлення самоцінності людської особистості. Гідність як противага егоїзму. Національна гордість і національна гідність. Честь як природне право людини на збереження і захист своєї самості. Честь як суб'єктивне сприйняття гідності. Історичний характер поняття про честь як відображення родової і станової диференціації людських спільнот. Честь як домінанта всієї системи моральних цінностей у лицарській етиці. Соціальні критерії чесності і нечесності, честі і безчестя.

Тема 4. Моральні цінності духовного життя як основні проблеми етики

Проблема свободи морального вибору. Моральний конфлікт. Свобода як моральна цінність. Моральна творчість як свобода вибору. Ризик морального вибору. Свобода як знання меж морального добра, як активне протистояння злу. Моральне самоутвердження через самозречення у критичній ситуації. Проблема «меж» свободи вибору,

проблема «меншого зла». Випробування свободою: від свободи до відповідальності. Вчинок, його сутність і місце в моральному виборі. Роль моральних ідеалів у процесі вибору. Воля як внутрішній вимір свободи.

Сенс життя і щастя. Проблема сенсу буття як одне з «вічних» питань філософії й етики. Моральна самовизначеність індивідуального буття. Моральний компроміс. Страх смерті, інстинкт самозбереження на шляху до перемоги духу. Шляхи подолання страху смерті. Ціннісні рівні функціонування сенсів життя.

Уявлення про щастя як мотив пошуку сенсу буття. Основні підходи до визначення щастя. Чинники досягнення щастя. Щастя як найвища соціальна потреба людини. Проблемність досягнення щастя. Щастя та нещастя, страждання і радість.

Моральна цінність міжособистісних стосунків. Моральна цінність дружби. Любов як вершина морального ставлення до особистості. Любов як глибоке переживання «іншого». Любов до ближнього. Альтруїзм та егоїзм. Любов як переживання повноти людського буття. Трагізм любові.

Кохання – вищий вираз гармонії стосунків. Гармонія духовного і тілесного. Кохання – умова повноцінного життя і морального й психологічного здоров'я особистості.

Кохання, подружнє і сімейне життя. Сім'я як суб'єкт моральної культури. Моральні аспекти стосунків батьків і дітей.

Тема 5. Моральні аспекти глобальних проблем сучасної цивілізації

Людина у сучасному світі: загальний характер суспільного розвитку та формування глобальної етики ХХ – початку ХХІ ст. Людський вимір науки: новітні технології і відповідальність ученого. Етика науки: межі «дозволеного» у пізнанні. Аморальність принципу «мета виправдовує засоби».

Моральний зміст ставлення до природи як до мети і засобу людської діяльності. Відчуження і споживацтво у ставленні до природи. Екологічна катастрофа та її реальні й очікувані наслідки. Світ і виживання людства – першорядна цінність, категоричний імператив сучасності, питання життя і смерті людства. Поняття екосфери. Етика «схилиння перед життям», етика ноосфери як умова

виживання людства, збереження життя. «Людство і ставлення до пам'яток давнини, скарбів духовної культури.

Мораль і насилля. Насилля і природна агресивність. Ставлення до насилля як критична межа випробування людської моральності. Мораль і насилля в історії. Філософські і моральні оцінки війни. Концепція справедливої війни. Гуманістична критика війни. Трактати про вічний мир. Пацифізм.

Тероризм і мораль. Історичний огляд практики смертної кари. Аргументи за і проти смертної кари. Непротивлення злу і заповідь любові. Ненасильство як особлива моральна програма. Основні принципи ненасильницького опору.

Тема 6. Предмет естетики: історія і теорія проблеми

Поняття «естетика». Прекрасне як предмет вивчення естетики. Фактори, які впливають на становлення предмета естетики. Чуттєве як предмет естетики. Соціальна природа чуттєвого. Роль мистецтва в процесі формування людської чуттєвості.

Місце естетики в системі сучасних наук. Тенденція до розширення проблемного поля сучасної естетики, її інтеграція з культурологією, соціологією, психологією, філософією. Естетика як філософська рефлексія про мистецтво, методологічна основа художньої критики. Естетика і філософія. Естетика й етика. Естетика й мистецтвознавство. Естетика і психологія. Естетика і педагогіка. Естетика XXI ст.: проблеми і завдання.

Тема 7. Естетична діяльність людини та її форми. Структура естетичної свідомості

Природа естетичних здібностей людини. Естетичне в природі і житті. Естетичне у праці. Ремесло: єдність утилітарно-практичної й естетичної функцій.

Естетична діяльність у структурі сучасного виробництва. Співвідношення краси і користі. Мистецтво як специфічний вид естетичної діяльності. Людська особистість як естетичний феномен. Естетичний зміст тілесності. Мода як естетичне явище. Природа в структурі естетичної діяльності.

Своєрідність естетичного відображення й освоєння світу.

Естетичне почуття як початковий елемент естетичної свідомості. Природне і соціальне в естетичному почутті, його зв'язок з

пізнанням і практичною діяльністю людини. Міра розвитку та культурно-етнічні особливості естетичного почуття. Вплив соціальних умов на формування естетичних почуттів. Шляхи і способи виховання естетичних почуттів.

Естетичний смак як здатність безпосереднього переживання і судження про естетичні цінності. Залежність естетичних смаків від індивідуального досвіду і світогляду людини, рівня розвитку художньої практики і характеру суспільних відносин. Антиномії смаку. Пліуралізм естетичних уподобань, норма смаку і його патологія. Художній смак. Всеїдність як відсутність смаку. Завдання виховання естетичного смаку.

Естетичний ідеал як уявлення про естетичну досконалість життя, досконали людину. Природа естетичного ідеалу. Ідеал як критерій естетичної оцінки.

Тема 8. Основні естетичні категорії

Своєрідність естетичних категорій. Категорії гармонія і міра. Історичні теорії гармонії.

Естетичне як найбільш загальна категорія естетики. Естетичне як досконале у своєму роді. Поняття байдужого. Естетичне і художнє.

Прекрасне і потворне. Уявлення про прекрасне і потворне і історії естетики. Гармонія, досконалість, цілісність як об'єктивні основи прекрасного. Прекрасне як довершеність. Прекрасне в дійсності. Багатомірність форм прояву прекрасного в природі, суспільному житті і праці. Прекрасне як ідеал. Історична змінюваність уявлень про прекрасне. Об'єктивність прекрасного. Суб'єктивний момент в оцінках прекрасного.

Взаємозв'язок прекрасного з практичною діяльністю, знанням, мораллю, політикою (прекрасне і корисне, прекрасне й істинне, прекрасне і добре). Прекрасне в мистецтві як об'єктивне відображення дійсності в досконалій художній формі. Прекрасне як гармонійна єдність змісту і форми.

Потворне. Уявлення про потворне в історії естетики. Естетизація потворного в модерністському мистецтві й естетиці ХХ ст.

Піднесене (високе) і нице (низьке). Проблеми піднесеного в історії естетики. Піднесене як вираз ідеальної незалежності художнього артефакту. Піднесене в природі. Піднесене, трагічне,

героїчне в соціальній дійсності. Способи і форми вираження піднесеного і героїчного в мистецтві. Нице як категорія естетики.

Трагічне. Проблеми трагічного в історії естетики. Трагічне як естетичне відображення діалектики свободи і необхідності, суперечності між історичною необхідністю й об'єктивною неможливістю її реалізації. Основні трагічні колізії: трагедія старого, трагедія нового, трагедія помилки.

Діалектика необхідного і випадкового в трагічному. Історичний характер трагічного. Зміна змісту трагічного в різні періоди суспільного розвитку. Об'єктивні основи трагічного.

Трагічне й естетичний ідеал. Трагічне і прекрасне. Трагічне і драматичне. Особливості трагічних колізій у сучасну епоху. Трагічне переживання. Сутність естетичного і морального впливу трагічного на людину.

Трагічне в мистецтві. Трагедія як жанр мистецтва. Трагікомедія. Трагічний конфлікт і трагічний герой. Трагічне в художній культурі ХХ ст.

Комічне. Естетичне відображення суперечностей дійсності в комічному. Комічне як відображення конфлікту, як осуд. Комічна ситуація. Історичний характер розуміння комічного. Комічне та естетичний ідеал. Багатоманітність комічного в дійсності. Почуття гумору. Роль комічного в житті людини. Сміх як естетичний феномен. Комічне і смішне.

Комічне в мистецтві. Багатоманітність форм відображення комічного (сатира, гумор, іронія, сарказм, гротеск). Особливості сатири. Художні засоби комедії. Різновиди комедійних творів. Історичний розвиток форм комедії. Прояв комічного в різних видах і жанрах мистецтва.

Діалектичний зв'язок естетичних категорій.

Тема 9. Мистецтво в структурі естетичної науки: сутність, природа, функції, принципи

Мистецтво як особливий вид духовного виробництва і форма суспільної свідомості.

Місце мистецтва в духовному розвитку людини. Вплив мистецтва на особистість. Мистецтво як художнє відтворення світу. Специфіка художньої творчості. Професійне і народне мистецтво.

Предмет мистецтва. Мистецтво як відтворення, перетворення й оцінка дійсності. Життєва правда й умовність у мистецтві. Основна суперечність мистецтва.

Проблеми походження мистецтва. Теорії походження мистецтва.

Художньо-образна мова мистецтва. Специфіка художньої творчості. Художній образ як специфічна форма відображення дійсності в мистецтві. Зміна художнього образу в історичному процесі.

Модель, символ, образ. Художній образ як діалектична єдність загального, особливого й одиничного. Єдність об'єктивного і суб'єктивного, раціонального й емоційного в художньому образі.

Способи художнього узагальнення: типізація й ідеалізація. Загальні і специфічні риси художнього образу в різних видах і жанрах мистецтва.

Твір мистецтва як єдність змісту і форми. Зміст як ідейно-емоційне вирішення теми. Специфіка змісту в різних видах і жанрах мистецтва. Образотворчі і виражальні засоби художнього твору. Місце і значення композиції у творі. Взаємовідношення елементів художньої форми.

Єдність змісту і форми як один із критеріїв художності. Історичний розвиток художньої форми в різних видах мистецтва, відносна самостійність цього процесу. Художня творчість як вид естетичної діяльності. Теорії елітарного і масового мистецтва.

Творчий процес і його особливості. Задум і виконання. Аналіз і експеримент у творчості. Інтелектуальний і емоційний моменти. Свідоме і несвідоме у творчості. Художня обдарованість. Талант і геній. Талант і майстерність, талант і праця. Індивідуальний стиль, метод, манера. Значення художньої уяви, натхнення й інтуїція у творчості.

Морфологія мистецтва. Історична зумовленість виникнення і розвитку різних видів мистецтва. Різноманітність способів і завдань естетичного пізнання і перетворення дійсності як причини виникнення і розвитку видів мистецтва. Залежність виражальних засобів різних видів мистецтва від х предмета, змісту та завдань.

Проблема класифікації видів мистецтва в історії естетики. Поняття «часових», «просторових», «просторово-часових», «зорових»

і «Слухових» мистецтв. Поняття образотворчих і необразотворчих мистецтв. Однобічний характер подібних класифікацій.

Основні види мистецтва: декоративно ужиткове мистецтво, скульптура, архітектура, графіка. Живопис, музика, художня література, театр, художній кінематограф. Взаємодія різних видів мистецтва всередині системи, їх відносна самостійність. Процес диференціації та інтеграції розвитку мистецтва. Проблема «перекладу» художнього твору одного виду мистецтва на мову іншого. Поділ мистецтва на роди і жанри. Принципи жанрового поділу в різних видах мистецтва. Вплив науково-технічного прогресу на процеси виникнення і взаємодії видів мистецтва. Естетичний ідеал і система мистецтв. Синтез мистецтв.

Тема 10. Історичні закономірності художнього розвитку. Метод і стиль у мистецтві

Фактори, що впливають на художній розвиток мистецтва. Метод і стиль у мистецтві. Основні етапи розвитку мистецтва.

Художня творчість доісторичної людини. Естетичний процес у міфологічній формі. Поява естетичних потреб у родовому суспільстві. Естетичне і доцільне. Сутність міфології. Міфологічний світогляд і розвиток естетичної свідомості. Метафора і міф. Міф і поетика. Початок розвитку мистецтва й основна його суперечність. Мистецтво і ремесло. Сутність і предмет декоративно-прикладного мистецтва. Художнє осмислення міфології. Виникнення цивілізації і соціально-економічні передумови росту художнього виробництва.

Калокагативний принцип естетичного розвитку в античності. Естетичне і корисне. Принцип утилітаризму. Естетичний ідеал тілесності. Рок (доля) як художній і естетичний феномен.

Сутність пластики. Пластичний характер античного мистецтва. Перетворення людської тілесності на предмет і поява скульптури в античну епоху.

Тектонічна форма естетичного процесу в епоху Середньовіччя. Особливості середньовічного способу життя. Простір і час як світоглядні категорії. Релігійні світоглядні орієнтації Середньовіччя. Середньовічний символізм. Церковна, світська і народна культура. Синкретизм середньовічного мистецтва.

Особливості середньовічного живопису і декоративного мистецтва (мозаїка, вітраж, фреска, іконопис). Жанрова своєрідність

середньовічної літератури. Естетичний ідеал величного. Визначальна роль архітектури в мистецтві Середньовіччя. Стили середньовічного мистецтва.

Естетичний процес у моральній формі. Особливості буржуазного способу життя. Мораль і мистецтво. Особливості ренесансної культури. Становлення художнього професіоналізму. Виділення живопису, музики і художньої літератури як самостійних видів мистецтва.

Основні напрями мистецтва Нового часу. Бароко в архітектурі, музиці та образотворчому мистецтві. Класицистичний ідеал гармонії. Романтична іронія і національні образи романтизму.

Театр як вид мистецтва. Особливості кінематографу як виду мистецтва. Синтез мистецтв.

Українська естетична думка і мистецтво: від минулого до сучасності.

Ціннісні орієнтації і картини світу в сучасній українській культурі. Український постмодерн.

3. Рекомендована література

Основна

1. Естетика: Навч. посіб. / М.П.Колесніков, О.В.Колеснікова, В.О.Лозовой та ін.; За ред.. В.О.Лозового. — К.: Юрінком Інтер, 2003. — 208 с.
2. Етика : Навчальний посібник / Т.Г. Аболіна, В.В. Єфименко, О.М. Лінчук та ін.. —К.: Либідь, 1992. — 328 с.
3. Етика: Навч. посібник / В. О. Лозовой, М.І. Панов та ін. — К.: Юрінком Інтер, 2005. — 224 с.
4. Левчук Л.Т., Оніщенко О.І. Основи естетики: Навч. посібник . — К.: Вища школа, 2000. — 271 с.
5. Малахов В.А. Етика: Курс лекцій:Навч. посібник.- 3-тє вид. — К.: Либідь, 2001. — 384 с.
6. Мовчан В. С. Етика: Навчальний посібник / К.: Знання, 2007.- 483 с. Петрушенко В.Л. та ін. Етика та естетика: Навчальний посібник / Львів: Видавництво Національного університету "Львівська політехніка", 2008.- 180 с.

7. Петрушенко В.Л., Савельев В.П., Сурмай І.М. та ін. Етика та естетика. Навч. посібн./ За ред. В.Л.Петрушенка. – Львів: Новий Світ-2000, 2011. – 304 с.
8. Сморж Л.О. Эстетика: Навчальний посібник. – К.: Кондор, 2007. – 334 с.
9. Юрій М.Ф. Етика: Підручник. – К.: Дакор, 2006. – 320 с.

Додаткова

10. Аболина Т.Г. Исторические судьбы нравственности. – К.: Либідь, 1992. –194с.
11. Азаров Ю.П. Семейная подготовка. – М.: Просвещение, 1985. –448с.
12. Анисимов С.Ф. Мораль и поведение. – М.: Мысль, 1985. – 158с.
13. Блюмкин В.А Этика и жизнь. – М.: Политиздат, 1987. – 111с.
14. Бойко В.В. Счастье, семья, дети. – М.: Знание, 1980. – 64 с.
15. Волченко Л.Б. Гуманность, деликатность, вежливость и этикет. –М.: МГУ, 1992. – 115с.
16. Борев Ю. Эстетика. – М.: Политиздат, 1988. – 364с.
17. Гусейнов А.А., Ирлитц Г. Краткая история этики.– М.: Мысль, 1987. –589с.
18. Гулыга А.В. Немецкая классическая философия. – М.: Мысль, 1986. –334с.
19. Добрынина В.И., Смоленцев Ю.И. Беседы по марксистско-ленинской этике. – М.: Просвещение, 1980. – 240 с.
20. Дробницкий О.Г. Понятие морали: историко–критический очерк. – М.: Наука, 1974. – 368 с .
21. Дубко Е.А. Идеал, справедливость, счастье. – М.: МГУ, 1989. –188с.
22. Ермоленко А.Н. Этика ответственности и социальное бытие человека. – К.: Наукова думка, 1984. – 198 с.
23. Злобина Е.Г. Общение как фактор личности. – К.: Наукова думка, 1982. – 115с.
24. Иванов В.Г. История этики древнего мира.– Л.: ЛГУ, 1980. – 224с.
25. История философии в кратком изложении. – М.: Мысль, 1991. –591с.

26. Історія філософії України /Підручник. – К.: Либідь, 1993. – 480с.
27. Канке В.А. Этика ответственности. Теория морали будущего. –М.: Логос, 2003. –352 с.
28. Коган М.С. Мир общения. – М.: Политиздат, 1988. – 315с.
29. Кон И. С. Дружба. – М.: Политиздат, 1987. – 350с.
30. Котов Д.М. Профессиональный долг. – М.: Знание, 1979. – 64с.
31. Краткий очерк истории философии. – М.: Мысль, 1981.– 927с.
32. Кропоткин П.А. Этика, – М.: Политиздат, 1991.– 436 с.
33. Левчук Л.Т. Західноєвропейська естетика ХХ століття. – К.: Либідь, 1997. – 224 с.
34. Лекции по истории эстетики. – Л.: ЛГУ, 1973. – Кн.1. – 206с.
35. Лекции по истории эстетики. – Л.: ЛГУ, 1974.– Кн.2. –200с.
36. Ломачинська, І. М. Професійна етика: Навч. посіб. для дистанц. навчання / За наук. ред. В. І. Ярошовця; Відкритий міжнар. Ун-т розвитку людини «Україна» – К., 2005. – 226 с.
37. Лосев А.Ф. История античной эстетики. Аристотель и поздняя классика. – М.: Искусство, 1975. – 460с.
38. Лосев А. Ф. История античной эстетики. Высокая классика. – М.: Искусство, 1974. – 420с.
39. Лосев А.Ф. Эстетика //Философская энциклопедия. В 5–ти т. – М.: Наука, 1964. –Т.5. – С.605.
40. Липский В.Н. Эстетическая культура личности. – М.: Знание, 1987. –128с.
41. Малахов В.А. Искусство и человеческое мироотношение. – К.: Наукова думка, 1988. – 215с.
42. Майоров Г.Г. Этика в средние века. – М.: Мысль, 1986.– 431с.
43. Малахов В.А. Смысл жизни и нравственное отношение личности к миру.– М.: Знание, 1986.– 64с.
44. Матвеев В., Панов А. В мире вежливости. – М.: Искусство и люди, 1991. – 132с.
45. Мур Дж. Принципы этики. – М.: Прогресс, 1984. – 396с.
46. Мы живем среди людей: Кодекс поведения. – М.: Политиздат, 1989. –382 с.

47. Наливайко Д.С. Искусство: направления, течения, стили. – К.: Мистецтво, 1981. –288с.
48. Немировскнй В.Г. Смысл жизни: проблемы и поиски. – К.:Политиздат Украины, 1990. –223с.
49. Никитич Л.А. Эстетика. – М.:ЮНИТИ– ДАНА, 2003. –439 с.
50. Ницше Ф. По ту сторону добра и зла. –М.–Л.:Итало–советское издательство «Сирин», 1990. Кн. 2. –С.1449–327.
51. Ночевник М.Н. Человеческое общение. М.: Политиздат, 1988. –126с.
52. Нравственная культура личности. – К.: Вища школа, 1986. – 192с.
53. Овсянников М.Ф. История эстетической мысли. – М.: Высшая школа, 1984. –336с.
54. Поліщук Ф.М. Григорій Сковорода. – К.: Дніпро, 1978. – 262с.
55. Рюриков Ю. Мед и яд любви. – М.: Молодая гвардия, 1990. – 447с.
56. Романов К.В. Об этике супружества. – М.: Знание, 1987. – 641с.
57. Словарь по этике. – М.: Политиздат, 1989. – 447с.
58. Современная западная философия: Словарь. – М.: Политиздат, 1991.–414 с.
59. Соколов В.В. Европейская философия XV–XVIII вв. – М.: Высшая школа, 1984. –448с.
60. Соколов В.В. Средневековая философия. – М.: Высш. школа, 1987. – 448с.
61. Соловьев В.С. Оправдание добра. Нравственная философия. – Сочинения: В 2–х т. – М.: Мысль, 1990. –Т.1. – 892с.
62. Соловьев В.С. Смысл любви. – Сочинения: В 2–х т. – М.: Мысль, 1990. – Т.2. –882с.
63. Спиркин А.Г. Основы философии. – М.: Политиздат, 1988. – 592с.
64. Тайлор Э.Б. Первобытная культура. – М.: Политиздат, 1980.– 573с.
65. Татаркевич В. О счастье и совершенстве человека. – М.: Прогресс, 1981. – 367с
66. Трофименко В., Волгин А. Поговорим об этике. – М.: Московская правда, 1991. С.92–134.

67. Философская культура Украины и отечественная мысль XIX–XX вв.– К.: Наукова думка, 1990. – 265с.
68. Фромм Э. Душа человека. – М.: Республика, 1992. – 430с.
69. Чанишев А. Н. Курс лекций по древней и средневековой философии. – М.: Высшая школа, 1991. – 512с.
70. Шеломенцев В. М. Етикет і сучасна культура спілкування: Навчальний посібник / Київ: Лібра, 2003.- 416 с.
<http://www.info-library.com.ua/books-book-170.html>
71. Швейцер А. Культура и этика. – М.: Прогресс, 1973. – 344с.
72. Этика и психология семейной жизни /Под ред. И.В. Гребенникова. – М.: Просвещение, 1984. – 256с.
73. Этическая мысль /Отв.ред. А.А.Гусейнов. – М.: Политиздат, 1988. –384с.
74. Этика: Энциклопедический словарь /Под ред. Р.А.Апресяна и А. А. Гусейнова –М.: Гардарики, 2001. –671 с.
75. Шестаков В. П. Эстетические категории: опыт систематического и исторического исследования. – М.: Искусство, 1983. – 358с.

Интернет-ресурси

1. Культурологія: підручники [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pidruchniki.ws/kulturologiya/>
2. Культурологія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books.html>
3. Ковбасенко Ю.І. Література постмодернізму: По той бік різних боків [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://aelib.org.ua/texts/kovbasenko_postmodernism_ua
4. Постмодернізм. Енциклопедія // Сост. Грицанов А.А., Можейко М.А. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.infoliolib.info/philos/postmod/index.html>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Формою підсумкового контролю успішності навчання студентів з дисципліни «Етика та естетика» є підсумковий модульний контроль (залік). За результатами поточного і підсумкового модульного контролю студент отримує до 100 балів за 100-бальною шкалою оцінювання.

5. Засоби діагностики успішності навчання

Засобами діагностики успішності навчання студентів з дисципліни «Етика та естетика» є усне опитування, обговорення теоретичних питань на семінарських та лекційних заняттях, пакети тестових завдань, ситуаційні завдання (кейси) з дисципліни, пакети завдань для модульних контрольних робіт, пакет завдань для комплексної контрольної роботи з дисципліни.